

Ign

Her er Olga, Arne, Johannes, Signe og Helge Enersen fotografert på turbinrøret ned mot kraftstasjonen

Om E-verk, lærere - og noe til

Enebakk E-forsyning, litt om regler, utbygging og folk som jobbet der

*Kyrkjesongar og lærar Johan Lorentzen
Avisklipp fra 1940*

Fra fotoarkivet: Vinter og vinteriderett

IGN som medlemsblad

Godt nytt år !

Årsmøtet i Enebakk Historielag sluttet seg til forslaget om at IGN fra i år - 2003 - skal være medlemsblad med abonnementsprisen som en del av medlemskontingenten. Dermed mottar alle medlemmer av Historielaget bladet.

Det fører til at det blir tatt inn noe mer lagstoff enn tilfellet har vært til nå. I dette nummeret ligger Historielagets program for vårhalvåret med bladet som bilag.

Det er satt opp en utgivelsesplan for resten av året:
IGN nr. 2 kommer ut ca. 25. mai. Her vil bl.a. sommerens plan for Bygdetunet presentert.

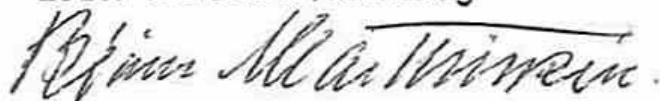
IGN nr. 3 er planlagt utgitt 1. september, med høstens arbeidsplan inntatt.

IGN nr. 4 skal komme ca. 15. November. Dette nummeret blir sendt/delt ut sammen med innkallingen til årsmøtet.

Det er også laget en plan for det øvrige stoffet i de forskjellige numrene. Det kommer vi tilbake til etter hvert, men vi kan røpe at "kunstnere i Enebakk" og "Flateby-godset" står på kjøreplanen. For øvrig vil "Gamle presseklipp" og "Fra fotoarkivet" bli faste innslag. Disse spaltene finner du også i dette nummeret, sammen med en del annet småstoff fra bygdas historie.

Redaksjonen består av Johan Ellingsen, Leif Berstad og Håkon Tysdal.

Bjørn Marthinsen
Leder i Enebakk Historielag

ENEBAKK E-FORSYNING

Av Håkon Tysdal

"Abonnenter som gjør seg skyldig i strømtyveri eller i ulovlig bruk av strømmen kan styret ilægge en mulkt av inntil kr. 500,00 og avstænge strømmen inntil 14 dage"

Med årets kalde førjulsvinter har strømprisene og strøm til fyring og husoppvarming vært ett hett tema. Prisen ble sikkert diskutert tidligere også, men sitatet ovenfor viser at en i tillegg var opptatt av andre problemer. Sitatet er fra "Utdrag av regler og styresbeslutninger for Enebak Elektrisitetsforsyning". Bl.a. var det strenge regler for hva strømmen kunne brukes til. § 4 sier at "Uten efter særskilt overenskomst er det strengt forbudt at bruke strøm til koking, vand- eller værelsesoppvarming eller til industriell virksomhet."

Og brøt en reglene kunne altså styret ilægge en mulkt på kr. 500.-. Dette var mye penger den gangen, da for eksempel årsprisen for elektrisk strøm til gårdsdrift og lys var kr. 75.- (som det også går fram av "regler og styresbeslutninger"- disse er tatt inn i sin helhet på de to neste sidene)

Starten

Akkurat hvilket år reglene er fra vet vi ikke, men antakelig er de laget en gang på slutten av 1920-tallet. Det var i de første ti-årene på 1900-tallet at elektrisiteten ble utbygd i Enebakk. Bygdeboka og notater i historielagets arkiv forteller at det ble bygd elektrisitetsverk på Børter i 1907. Turbinen ble laget av Asbjørn Oppgaard i egen smie. Selve verket ble bygget øverst i Børter-elva. Dette forsynte Eikeberg, Norderhaug Landhandleri og meieri, gården Rakkestad og noen andre plasser i tillegg til Børter. Før det hadde Bache-Wiig installert en dynamo i Flateby-dalen tidlig på året 1900, men den ga bare lys til cellulosefabrikken der. I 1905 bygde B.A. Butenschøn ut en foss i det som heter Kvernhusdalen på Bjerke, slik at den gav strøm til eget bruk.

Utdrag av regler og styrebeslutninger for Enebak Elektricitetsforsyning.

§ 1. Enebak elektricitetsforsynings styre bestaar av 7 medlemmer med varamænd. Av disse vælger herredsstyret 4, hvorav formanden, og abonnenterne vælger 3, disse fungerer i 2 aar. Den av herredsstyret valgte formand forretter som bestyrer.

§ 2. Den fastsatte aarspris for elektrisk strøm til gaardsdrift og lys er indtil videre kr. 75.00 pr. elektrisk H. K. Under hensyntagen til brukenes størrelse m. v. bestemmer styret det antal H. K. hver abonnent har at betale for. For strøm bare til lys er aarspriserne kr 5.00 pr. 16 n. l. metaltraadlampe, dog mindst kr. 25.00.

Paa hver tegnet hestekraft kan benyttes indtil 23 stk. 16 lys lamper.

§ 3. Abonnenterne kan benytte følgende størrelse paa motorer til gaardsbruk:

Paa tegnet $\frac{1}{2}$ hest kan brukes 3 hesters motor.

"	"	1	"	"	"	5	"	"
"	"	1 $\frac{1}{2}$	"	"	"	6	"	"
"	"	2	"	"	"	8	"	"
"	"	2 $\frac{1}{2}$	"	"	"	9	"	"
"	"	3	"	"	"	10	"	"

Motorarift er kun tillat den lyse tid av døgnet.

Motorer og lignende maa indrettes og drives saaledes at belastning og avlastning foregaar jevnest mulig. Maskiner der i saa henseende ikke er tilfredsstillende kan avstænges av anlægget eller kræves sat ut av bruk til manglerne er rettet. For motor med indtil 1 H. K. kan anvendes kortslutningsanker, for motor med indtil 2 H. K. kortslutningsanker med stjerne-trekant-omkobler.

§ 4. Uten efter særskildt overenskomst er det strengt forbudt at bruke elektrisk strøm til kokning, vand- eller værelsesopvarming eller til industriel virksomhet. Ønskes strøm til kokning o. l. maa abonnenten anskaffe maaler og den hertil brukte energi betales særskildt (for tiden 6 øre pr. K. V. time).

§ 5. Det er abonnenterne forbudt at foreta forandringer av ledninger og lampetal uten at dette blir meldt anlæggets montør.

§ 6. Anlæggets funktionærer skal til enhver tid gives adgang til de lokaler hvor der findes elektriske ledninger og apparater til eftersyn av disse.

§ 7. Eieren er ansvarlig for betalingen av lys- eller kraftabonnementet paa sin eiendom.

§ 8. Avgiften betales ukrævet til kasseren, for det faste aarsabonnementet *forskudsvis* pr. kvartal for betalende efter maaler efterskudsvis pr. kvartal efter regning og senest 1 maaned efter regningens mottagelse. Av kontingent der ikke betales til forfald regnes $\frac{1}{2}$ % rente pr. maaned.

§ 9. Opsigelse av abonnement sker med 3 maaneders varsel. For aarsabonnenter dog kun fra $\frac{30}{100}$ og $\frac{30}{12}$. For nye abonenter der tilkommer i vinter halvaaret $\frac{30}{100}$ — $\frac{30}{4}$ kan styret bestemme at avgiften tilbakeregnes fra 1ste juli.

§ 10. Abonnenter der gjør sig skyldig i strømtveri eller i ulovlig bruk av strømmen kan styret ilægge en mulkt av indtil kr. 500,00 og avstænge strømmen indtil 14 dage. Bli'r mulkten ikke uten ophold betalt anmeldes vedkommende til straf.

§ 11. Elektricitetsforsyningen er berettiget til straks at avbryte forbindelsen:

1. Naar abonnenten ikke opfylder sine betalingsforpligtelser.
2. Naar de av styret givne anordninger ikke efterkommes.
3. Naar funktionærene uten fyldestgjørende grund negtes eller umuliggjøres adgang til at øve kontrol med installationer og apparater.

For avstængning og paasætning av strømmen betales av vedkommende abonnent kr. 10,00 (kr. 5,00 for avstængning og 5,00 for tilkobling). Erlægges avgiften naar montøren kommer for at stenge betales kr. 5,00.

§ 12. Tvistigheter mellem abonnenterne og styret avgjøres endelig og bindende av herredsstyret.

Den første strømmen var likestrøm som ikke lot seg transformere. Strømmen ble transportert i tykke kobbertråder fra verket og til der den skulle brukes.

I 1914 ble fossene i Enebakk-dalen bygget ut med rør fra Fosser-dammen til Øyeren. I 1922 ble fossefallene fra Børtervann til Bekkensten bygget ut. I 1917 hadde Stortinget vedtatt *Lov om erverv av vannfall*. Loven krevde "Tillatelse av Kongen", altså konsesjon for å "erhverve eiendomsrett eller bruksrett til vannfall (fall eller stryk) som ved regulering antas å kunne utbringes til mer enn 1 000 naturhestekrefter enten allene eller sammen med andre vannfall..". Loven hadde også bestemmelser om selve anleggene, bl.a. med krav om det skulle tas hensyn til "områdenes naturskjønnhet eller egenart". Utbyggeren var også pålagt å rydde opp etter utbyggingen av anleggene. Konsesjon var nødvendig for den utbygging som skulle skje i Eikeberg- og Enebakkdalen. Et statlig tilsyn hadde oppgaven og kontrollere utbyggingen, og Ulf Oppegaard gjengir i sin bok "Igna" hva Statens tilsyn skriver i konsesjonspapirene: *"Anlegget er så vidt meg bekjent det første i sitt slags i landet. I alle tilfelle er det i mit distrikt ikke tidligere utført nojent sådant anleg. Imidlertid er sådanne anleg fullt driftsikre, kanskje vel så driftsikre som synkrongeneratoranleg"*. Anlegget var uteksperimentert av Mogens Oppegaard, og svarte til forventningene de 40 år det var i bruk.

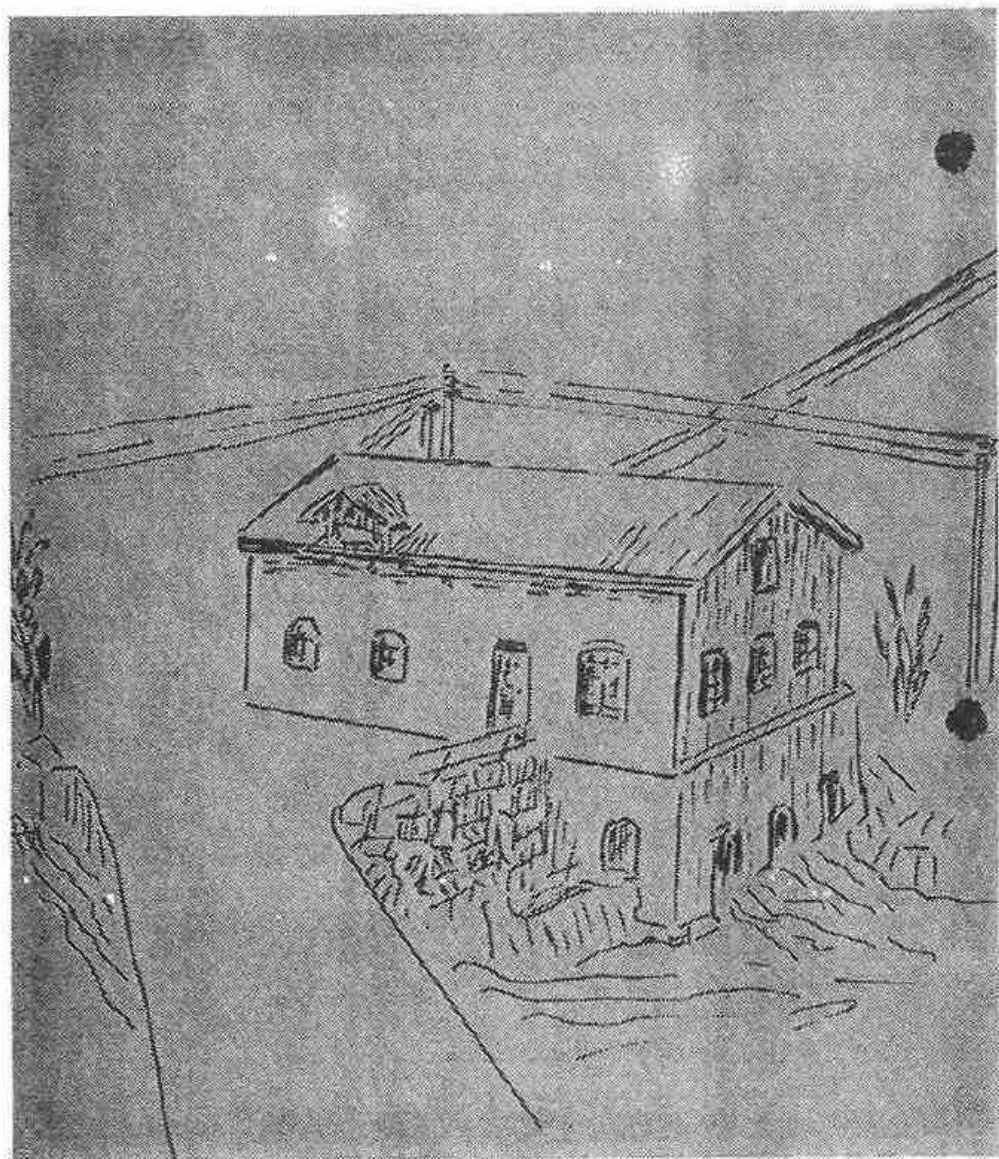
Det ble inngått en avtale med Enebakk kommune om levering av strøm til bebyggerne, og en tenkte kanskje i første omgang på strøm til gårdene. "Tidens Tegn" fra januar 1915 forteller om hendelsene.

"Sist høst opnævnte Enebak herredstyre en komite paa 12 mand til at underhandle med Oppgaard paa Børter om at levere elektrisk kraft til gaardsbrukene i bygden. Ordfører Jakob Brevig (som var ordfører fra 1914 - 1926 - red.anmerk.) har været komiteens forman og ingeniør Drolsum dens tekniske konsulent. Efter en række komitemøter blev et utkast til kontakt vedtatt i herredsstyret, og efter alt som nu foreligger, kan man gaa ut fra at elektrisitetssaken i Enebak dermed er ordnet".

Avtalen var bindende for kommunen i 10 år og for brødrene Oppegaard i 20 år. Oppgaard skulle levere *"kraften høispenændt ved centralens væg; Enebak bygger selv ledningsnett og tar kraften høispent til transformatorene ute i bygden; der formes den om og sendes paa ledningsnett fram til abonnenternes gaarder. Hver abonnent faar*

kraften frem til sin gaardsplads; selve installationen faar han ordne med selv.

Energien kunne så brukes til enhver tid og til ethvert arbeide på gården, står det i avtalen. Men altså ikke til oppvarming av værelsene.

Børter elektrisitetsverk i Enebakkdalen (tegnet av Ulf Oppgaard)

Enebakk Kommunale Elektrisitetsforsyning

Enebakk Kommunale E-forsyning ble startet for å bygge ut ledningsnett og få strømmen ut til folk i bygda. De fleste innså at elektrisk kraft ville være en ressurs til stor nytte, til mølle- og sagdrift, og også i gårdsdrifta. Elektriske motorer for eksempel til tresking betydde en enorm forbedring fra de gamle metodene. Da kornet var i hus, gikk nok mye av strøforbruket på førjulsvinteren, og kanskje etter jul også, med til tresking. Det var ikke alle bøndene som skaffet egne motorer og treskeverk med engang. Nabosamvirke med flere eiere på hvert verk var vanlig. Derfor kunne treskinga dra ut over tid. At motoren som dro verket tok mye strøm i forhold til kapasiteten kan mange fortsatt huske: Når treskeverket skulle kjøres i gang, måtte all annet strømforbruk reduseres til et minimum.

Som vi ser av § 3 i "regler og styrebeslutninger" var det klare bestemmelser om hva slags motorer som kunne brukes i forhold til hvilket abonnement som var tegnet: Hadde en tegnet bare 1/2 hestekrafts abonnement, var største tillatte motor 3 hester osv. Dessuten var bruk av motordrift bare tillatt på "den lyse tid av døgnet".

Styret for Enebak Elforsyning skulle bestå av sju medlemmer med vararepresentanter. Herredsstyret valgte fire av styremedlemmene. Formannen skulle være en av de herredsstyreoppnevnte medlemmene. De øvrige tre medlemmene ble valgt av abonnentene. Fra starten var det med ca. 400 abonnenter.

Hans Holmsen på Linshus var den første formannen i E-forsyningen. Vervet hadde han i mange år, sies det i notatene. Etter Holmsen ble T. Karterud formann. T.Karterud gikk sterkt inn for betongmaster, og mange slike ble reist i hans formannstid. Betongmastene så ut som en T, og folkevittigheten var raskt ute med å erklære at T.Karterud reise seg minnesmerker over hele bygda.

200 kilometer med kraftlinjer

Vi har vært inne på utbyggingen av ledningsnett. Dette var i og for seg litt av en oppgave. Befolkningen bodde spredt og gårdene lå langt fra hverandre. Hjelpemidlene var i stor grad håndredskap, og det meste ble utført med muskelkraft. Malmfuru fra åsene i Børterskogen ble brukt til

stolper. Det er nærliggende å komme inn på to sentrale navn i E-forsyningens historie: Hjalmar Enersen og Kristian Bakk. Mange husker fortsatt disse to. Hjalmar Enersen ble vakt på stasjonen. Han viklet motorer og dreide lager. Kristian Bakk ordnet linjene. Til sammen var høy- og lavtspennetettet på omtrent 200 kilometer, så det var mye å holde i orden. Transportmidlet var sykkel, og naturlig nok var det når det var uvær det var mest å gjøre med å holde linjene i orden. Bakk har fortalt at den første bryteren kom i 1924 eller 1925, så det var vanskelig å finne ut akkurat hvor bruddene som oppsto var. Men han kjente linjene godt, og viste hvor de svake punktene var. Og Kristian Bakks gode humør lot seg ikke knekke av litt uvær og noen linjebrudd. Alle husker han som alltid blid og i godt humør. Om kvelden, på hjemvei, dro han som regel innom kraftstasjonen for å fortelle Hjalmar Enersen om dagens små og store hendelser. Kristian Bakk begynte i Enebakk E-verk da det var ganske nytt i 1919. Han pensjonerte seg i 1959, og hadde altså da 40 års tjeneste i E-verket.

Etter hvert ble fossene bygget ut. Her er en gjeng anleggsarbeidere fra utbyggingen av Solbergfoss. Til venstre står Alfred Bjerkeland, i midten en svensk arbeider, Dale, og Sommerud fra Tomter (1914 - 15)

Og så kom lovgiverne

Ettersom utbyggingen av elektrisk kraftforsyning skjød fart de første ti-årene av det nye århundret, kom myndighetene inn i bildet med forskjellige lover og forskrifter. 1. juli i 1927 ble "Lov om registrering av kraftledninger" vedtatt. Den påla registrering av alle høyspente sterkstrømslinjer anlagt for statens regning eller med hjemmel i en konsesjon. Det skulle føres et register, og ansvaret for dette ble knyttet til tinglysningsdistriktene. Melding om registreringen skulle sendes det departementet Kongen (les Stortinget) bestemte, og registerføreren hadde ansvar for at registreringen skulle kunngjøres i Norsk Kunngjørings-tidende (Norsk Lysningsblad), og også "et eller flere blad der er almindelig lest i vedkommende distrikt". Ledningseieren måtte betale utgiftene til kunngjøring.

Et par år senere - den 24.mai 1929 - kom "Lov om tilsyn med elektriske anlegg". I § 2 i loven skal "Kongen utferdige tekniske forskrifter for hvordan elektriske anlegg skal utføres, vedlikeholdes og drives".

Klokelig nok var Kongen rask til å delegere denne oppgaven: I en fotnote til loven står at i en Kgl. Resolusjon av 4.juli 1929 er det "Hovedstyret for Vassdrags- og elektrisitetsvesenet" som skal ha denne oppgaven. Loven er endret flere ganger i årenes løp, men det er fortsatt mange bestemmelser rundt bygging og drift av elektriske anlegg.

FERDINAND AARS OM E-VERKET I ENEBAK

Utvalg ved Leif Berstad

Ferdinand Aars er ein kjend forfattar av jakt- og fiskehistorier som heldt mykje til i Enebakk i tida rundt krigen. Han leigde ei hytte av Asbjørn Oppegaard, og i nokre av forteljingane omtaler han Asbjørn Oppegaard som "sjefen". Deler av dei historiene som har emne frå Enebakk, kjem til å bli publisert i IGN . I samband med artikkelen om Børter e-verk, serverer vi her to klipp frå "Jakt, fiske og ferier", som kom ut på Tanum i 1942.

"Vi liker å ferdes i skauen. Og helst i trakter hvor ikke gamle løypebånd flagrer i annenhver busk, og hvor ikke matpapir og rustne

hermetikkbokser ligger strødd utover og forteller høylydt om det norske folks enestående søndagsutferdstrang. Et slikt Eldorado har vi funnet i de store skogstrekningene østenfor Oslo.

Hytta vår ligger ved et vann der ute. Og det er en makeløs stue som vi leier av en enda mer makeløs eier. Vi har til og med elektrisk lys i hytta. Det fikk vi fullstendig gratis for mange år siden. Vår vært der ute eier også bygdas elektrisitetsverk, og engang han var gjest hos oss slo han på at vi burde ha elektrisk lys istedenfor å søle med stearin og parafin.

"Ja, naturligvis," sa Baldevin. "Men det ville vel bli temmelig kostbart. Vi måtte jo ha både master og ledninger."

"Ånei, det kan vel ikke bli så farlige greiene, for det er jo nok trær i skauen til stolper, og noen ledningsstubber har vi vel alltid nede på garden."

"Ja, det er vel og bra, men det er vel ikke billig med slik elektrisk strøm?"

"Å, det får bli som de andre husmennene skal betale det."

"Ja, men hvor meget er det?"

"Åja, det skulle nå være fem kroner året, men –"

"Men? - Betaler de ikke da?"

"Ånei, de har ikke betalt, nei."

"Storartet, da er vi enige," sa Baldevin. Og siden den dagen har vi ikke betalt et øre for elektrisk lys. Vi har en lang rekke stolper helt alene for oss selv, og over vannet går ledningene fra øy til øy i slake buer, satt sammen med skjøter og flotte knuter."

Skal vi tru (med ei stor klype salt) på det Aars skriv, hadde "sjefen" seinare funne ein eigen vri på betalingsproblemet:

"Det var blitt mørkt mens sjefen fortalte, og vi slo på lyset. Det var som om vi gjorde et plutselig hopp fra parafinenes tidsalder fram til vår egen tid. Men litt etter begynte det elektriske lyset å blunke.

"Finn fram lampene, karer, lyset går," ropte Baldevin.

"Ånei," sa sjefen rolig. "Jeg har bare gitt ordre at dem skal blunke nede på verket når det er noen som ikke har betalt strømmen."

Til slutt tar vi med et vers fra en revysang fra like etter krigen. Det forteller også noe om den stillingen E-verket og "Børter'n" hadde i folks bevissthet. Det er Andreas Bøhler som har memorert verset.

*Her ser du han Loffe-Ludvik
 som støtt rusler rundt på utkikk
 og samler på alt som hender
 fra Flateby til Kirkebygd
 En natt jeg på Stranda sover
 det neste jeg ligger over
 er isriket nedved Fosser
 som Børter'n med vann har bygd.
 Det er et slott ser'u, ser'u
 Eventyrslott ser'u, ser'u
 Tørster du løser du bare en propp
 Spruten den står, ser'u, ser'u
 lyset det går, ser'u, ser'u
 Bygda blir mørklagt
 For det er Børter'n som rår !*

"Det er et slott, ser'u, ser'u - eventyrslott ser'u, ser'u"

Presseklipp fra gamle dager

Historielagets styre med leder og nestleder i spissen har besøkt avisen Øvre's arkiv. Resultatet er 1940-årgangen på mikrofilm.

Vi starter med klipp fra avisen den 24. og 29. januar 1940. Det har vært hopprenn i Dalefjerdingen og i Ås, og langrenn på Oppegård. Som vi ser hevdet Enebakkingene seg bra: Oskar Buer i hopp, og Johs. Bognerud, Martin Slette, Karl Steen, Alf Nordby og Anton Gystad i langrenn. For øvrig gjør vi oppmerksom på at vinneren av seniorklassen på 17 km., Hans Jahr, opprinnelig er fra Dale-fjerdingen, men kjøpte gård (Refning) i Vestby på 1930-tallet. I Fjellsbakken i Dalefjerdingen tok guttehopperne 4-mannspokalen. Kåre Jørstad, Robert Vennevold, Harry Heier og Reidar Holmsen figurerer på premielistene.

Follomesterskapet på 17 km.

Oppegård arrangerte søndag kretsmeesterskapet for Follo over 17 km. Det deltok ca. 50 løpere. Do beste blev:

Klasse senior:

1. Hans Jahr, Vestby	1,20,50
2. Ole Gunnarrud, Nesodden	1,23,11
3. Erling Tjernå, Oppegård	1,27,05
4. Johs. Johannesen, Kråkstad	1,38,03

Klasse A:

1. Ole Tjernå, Oppegård	1,10,14
2. Finn Hemann, Skimt	1,11,02
3. Einar Myran, do.	1,11,49
4. Gunnar Antonsen, Oppegård	1,12,24
5. Johs. Dugnerud, Enebakk	1,11,03
6. Ivar Arnesen, Vestby	1,18,29
7. Martin Slette, Enebakk	1,21,30
8. John-Johansen, Vestby	1,24,22

Klasse B:

1. Rolf Hjerpsen, Frogn	1,12,55
2. Kristian Hansen, Oppegård	1,17,55
3. Joh. Andersen, Kolbotn	1,18,10
4. Kr. Hagmoen, Nesodden	1,18,24
5. Eiling Karlsen, Skimt	1,19,03
6. Karl Steen, Enebakk	1,19,15
7. Harald Steen, Skimt	1,23,39
8. Gjøstein Miland, Kråkstad	1,23,27
9. Gunnar Grostad, Skimt	1,24,53
10. Alf Nordby, Enebakk	1,25,26
11. Anton Gystad, Enebakk	1,27,10

Enebakks guttehopper tok 4-mannspokalen.

Vellykket renn i Fjellsbakken, Dalefjerdingen.

Enebakk Idrettsforening arrangerte igår renn for guttehopper i Fjellsbakken. Litt surt var det, men godt fore. De ca. 40 hopper leverte da også flere svev som lovet bra for fremtiden. Det var ikke mange tilskuere mot frem. Endel hadde dog trosset interfulda for å beundre guttenes prestasjoner. Dommere var Hanen fra Drøbak og Klovstad fra Ski.

Kl. I. 15 og 16 dr:

1. Per Sørskal, Kolbotn	142,2
2. Kåre Jørstad, Enebakk	140,6
3. Robert Vennevold, Enebakk	140,1

Kl. II. 13 og 14 dr:

1. Ulf Sandbo, Kolbotn	150,2
2. Thor Hefty, Oppegård	139,2
3. Arne Buer, Enebakk	137,9
4. Henry Fos, Skimt, Ski	
5. Harry Heier, Enebakk	
6. Thor Larsen, Oppegård	

Kl. III. Under 13 dr:

1. Reidar Holmen, Enebakk	133,8
2. Odvar Kristiansen, Skimt, Ski	122,4
3. Olaf Olsen, Skimt	
4. Arne Gulbrandsen, Skimt	

Dagens beste hopper var Ulf Sandbo, Kolbotn. Han leverte også dagens eneste hopp på 22,5 meter. Pokalen til beste 4 manns'lag tansett klasse tilfalt Enebakk ved Kåre Jørstad, Robert Vennevold, Arne Buer og Reidar Holmen med 552,1 poeng. Oppegård hadde 540,7 poeng.

SPORT

Hopprennet i Ås.

Oskar-Buer, Enebakk vant B-klassen.

Ås Idrettsforening arrangerte sitt kretshopprenn søndag under utmerkede værforhold. Arrangementet var utmerket og løp av uten uhell.

Resultater:

Klasse 20—32 dr:

1. Olav Konningen, Frogn	150,5
2. Johan Røed, Kråkstad	147,7
3. Odvar Løken, Frogn	141,5

Klasse D. 10—32 dr:

1. Oskar Buer, Enebakk	141,8
2. Kr. Kristiansen, Frogn	139,2
3. Per Sannum, «Skimt»	138,0

Klasse 17—20 dr:

1. Anton Klynderud, Frogn	152,3
2. Kari Klynderud, Frogn	147,2
3. Odd Bjernland, Oppegård	145,7

Ytre Enebakk Sanitetsforening er 25 år.

En forening som arbeider for syke og trengende.

Ytre Enebakk Sanitetsforening feiret forleden sitt 25 års jubileum med en vellykket fest. Innbudt var alle som gjennom årene har stått som medlemmer, så det blev en anseelig forsamling. Formannen fru Bergsvik ønsket velkommen og det var oplesning, tale av ordfører Bergsvik, andakt ved sognepresten og bevertning.

Av 25 årsberetningen hitsetter vi: Ytre Enebakk sanitetsforening blev stiftet den 23. januar 1915. Foranledningen hertil var at hovedstyret for N. K. S. i Oslo hadde nektet den fungerende 17. malikomite i Ytre Enebakk salg av maiblomster, julemerker og lodder, hvis der ikke blev dannet en ordentlig forening. Samtlige fremmøtte var enig i foreningens stiftelse, da de hadde erfaring cm den nytte kretsens syke og fattige allerede hadde hatt av 17. malikomiteens virke, og de tegnet sig da som medlemmer, nemlig Joh. H. Lorentsen, tidligere form. i 17. malikomiteen, Th. Solberg, Sigv. Svendsen, August Kristiansen, Johan Thoresen, Christian H. Skaug, Anton A. Kjenal, Carl Johannessen, Erik Jakobsen, Alfred Svendsen, O. H. Gystad, Chr. T. Rustad, Anton Svendsen, Haldor Holmsen og frk. Anna Tveit.

Av disse er nå Carl Johannessen, Anton Kjenali og Haldor Holmsen avgått ved døden, Johan Thoresen og Anna Tveit er utflyttet fra kretsen.

De inntegnede medlemmer valgte et styre av fem medlemmer, nemlig: Joh. H. Lorentsen med 13 stemmer, Carl Johannessen likeså med 13 st., Th. Solberg med 11 st., O. H. Gystad med 9 st. og Anna Tveit med 8 st. Av disse valgtes frk. Anna Tveit til formann, Joh. H. Lorentsen til kasserer og Carl Johannessen til nestformann. Som revisor Sigv. Svendsen.

Det overdroges til styret å fremkomme med forslag til lov for foreningen og ellers å virke til foreningens trivsel og vekst. Årskontingenten blev satt til 50 øre pr. medlem og blev straks tegnet og betalt.

17 malikomiteens formann Joh. H. Lorentsen overdrog til foreningen de ved komiteen op-

sparte midler kr. 201.66, innestående i Enebakk sparebank. Samtidig oppløstes denne komite, idet den gikk inn i den nystiftede forening.

Eften denne start gikk foreningen til virksomhet, og den har under de skiftende tider og år arbeidet trutt inntil nå, og vi håper at den vil fortsette med sitt gavnlige virke, for syke og trengende i lang, lang tid fremover.

Frk. Anna Tveit stod som formann til hun i 1918 flyttet herfra. Derefter var hennes søster Kamilla Tveit formann inntil hun i 1920 reiste til misjonsskolen for å utdannes til misjonær. Frk. Elise Egeberg blev da innvalgt i styret og var formann i 10 år til hun i begynnelsen av 1930 frasa sig gjenvalg. Fru Signe Rustad blev da formann, men sluttet om et halvt år tid, og formannsstillingen blev da overtatt av nestformannen, fru Ingeborg Solli, som ledet foreningen til det blev nytt valg i begynnelsen av 1931, da fru Margitt Svendsen blev formann og innehadde stillingen også det følgende år, da frk. Elise Egeberg atter blev valgt og stod nå som formann i 6 år til i begynnelsen av 1939, da fru Ingeborg Bergsvik blev valgt, og hun er fremdeles foreningens formann.

Som kasserer fungerte Lorentsen fra 1915 til 1921, i 6 år. Der efter var fru Signe Foss kasserer i 1922, fru Gethy i 1923, fru lensmann Strand i Arene, 1924—27, fru Marie Fnger i 1928—29, Signe Foss i 1930—31, Elise Huseby i 1932—35, Ingeborg Bergsvik i 1936—37 og siden den tid har fru Elise Huseby atter hatt kassererstillingen. Som revisor fungerte først Sigv. Svendsen til 1921 og derefter Lorentsen, som fremdeles er revisor.

Samtlige har utført arbeidet gratis og med største flid og nøaktighet. I årenes løp har foreningen ildelt til syke og trengende i alt sammen kr. 10 310,00, derav til innleielse for skolebarn i de to største år kr. 1038,50.

De utgifter er kommet inn ved symoner, fester og basarer. Dessuten ved salg av lodder i landsutlodningen, julemerker og 17. maiblomster. Man har også fått

moen gaver, dels i penger, dels til utlodningene, og så har man fått to kirkeofringer. Foreningen har nå et beløp i banken, et byggefond kr. 427,10, og ved siste årsoppgjør en kontantbeholdning på kr. 294,11.

Medlemstallet har selvfølgelig variert meget ut igjennom årene. Minst var det i 1917—18 med 10 høst i 1926 med 109 medlemmer. For tiden 35 medlemmer.

Mange kjente navn i artikkelen om Sanitetsforeningen. Som vi ser ble lærer Joh. Lorentsen (som vi skriver om annet sted i bladet) valgt til kasserer

FRA FOTOARKIVET
Tema: Vinter og vintersport

Dette bildet av Thor Strand i et prektig svev er tatt i 1928

Vi så på premielistene fra 1940, at Anton Gystad gjorde det bra i langrenn. Her er Nils Gystad i Midtstubakken, antakelig i 1938. Midtstubakken var "liten" Olympia-bakke i 1952, Holmekollen som kjent "stor" bakke

1925

Hans og Olaf Tysdal er i gang med å bygge hoppbakke i Tysdalbakken sør for gården. Ovarennet gikk fra skogen, og hopperne hoppet tvers over riksveien.

Bjerke gård i Ytre Enebakk i vinterskrud

"Alv Emilsen måker snø" er tittelen på dette fotoet i Historielagets arkiv, og dateringen er 1940.

Om Alv Emilsen (1911-1984) sier Bygdeboken følgende: "Han var et eksempel på hvordan et menneske kan overvinne sitt handikapp, og kunne gjøre en innsats for seg selv og samfunnet. Han var født nesten blind og med svak hørsel. Med utrolig viljestyrke og et lett hode skaffet han seg plass i det samfunnet han virket i. Han endte med å bli ikke bare respektert, men beundret. Det er sagt om han at legen, etter å ha undersøkt synet hans sa: Vi må nok skaffe deg uføretrygd. Svaret var: Takk jeg greier meg selv.

I 1945 bygde han seg egen bolig ved Nordby på tomt fra Jordet. Her dyrket han grønnsaker og produserte egg for salg, samtidig som han tok akkordarbeid i skogen.

Han hadde en glimrende hukommelse og interesserte seg for historie og historier, som han gjenfortalte på en slående måte. Han samlet på gammel redskap , og i et skur innredet han et "historisk museum" med et stort antall gjenstander.

Han hadde egen radiosender. For å få tillatelse til å bruke den, gjennomgikk han et kurs i Oslo. Det fortelles at han ved avgangsprøven besvarte 50 av 52 spørsmål korrekt. To ble dømt ukorrekt besvart. Men han protesterte og fikk medhold i at spørsmålene ikke var riktig stilt.

I mange år var Alv Emilsen tillitsmann for Arbeiderpartiet i Ytre Enebakk. På bildet nedenfor ser vi Emilsen (til venstre) sammen med Fritz Ungersnæss (1906 - 1987). Ungersnæss var ordfører i Enebakk i 28 år.

Alv Emilsen og Fritz Ungersnæss

Kyrkjesongar og lærar Johan Lorentzen

Av Leif Berstad

Ved Ytre Enebakk skole er det to hus som vart bygde som vaktmeisterbustad og lærarbustad. Då husa var nye, flytte familiane Garden og Berstad inn i kvart sitt. Næraste granne i sør var Hamborg. Kristoffer Garden, vår kjære vaktmeister, sa at det huset kunne du sjå var byggt av ein nordlending. Hus med så lite takskjegg høyrer heime i meir vindrike strøk.

Sommaren 2002 fekk eg i hende mykje stoff om denne nordlendingen. Då var Hamborg til sals. Kjell Arne Norum tømde loftet i huset morfaren hans bygde, tok vare på det som var av historisk interesse og gav kulturkontoret og Ytre Enebakk skole både brev og bilete som IGN kjem til å gi smakebitar frå i fleire utgåver.

Småbruket Hamborg (under Ungersnes) vart rydda tidleg på 1800-talet og er oppkalla etter Hamburg. Flott skulle det vere. Altona er ein annan plass under samme garden, under Mjerskaug finn vi Lybekk og Østby har både Danmark og Skåne. I båt på Mjær kjem du langt.

Hamborg si eldste historie finn vi i bygdeboka. Den sluttar med at Johan Hess Lorentzen, frå Brønnøy i Nordland, kjøpte dette småbruket i 1926 for ti tusen kroner. Han var lærar, kyrkjesongar – og no også småbrukar. Å vere småbrukar høyrde forresten med til å vere lærar ved Ytre Enebakk skole. Skulehuset ligg på småbruket Tangen. Lorentzen vart tilsett som lærar ved nybygde Ytre Enebakk skole i desember 1899 og fekk vite mellom anna at det var husvære både for læraren og lærarinna i skulebygget. Lærarinna budde der frå før, og ho hadde eit halvt mål jord til hage, men Lorentzen ”kan få en særdeles heldig beliggende have mod syd, men da huset er opført på ny tomt er endnu intet plantet.

Jordvejen er letbrugt og god, men den fratrædende gamle lærer har i år fået tilladelse til at sælge høvlingen, efter hans opgivende 17 enhetlæs hø. Jordvejen er afgiftsfri, men læreren har gjærdeplikt; forøvrigt danner indsjøen, som også er fiskerig, samt en større elv, naturligt gjærde på to kanter både af indmarken og havnen.” *

Hamborg i dag

"En større elv" ville vi nok ikkje sagt i dag. Det er ikkje få framande som har stogga bilen i krysset ved Tangenbrua og spurt etter vegen til Tangen bru. Dei har vel sett for seg noko slikt som Minnesundbrua. Men i Ytre Enebakk som så mange andre stader ligg sentrum nettopp ved elva. Før dampmaskina og den nymotens elektrisiteten kom, var det vasshjul som var drivkrafta for alt som heitte maskiner. Ikkje større enn Tangenelva er, har ho godt over tjue meter fall mellom Våg og Mjær, og det skulle ikkje meir enn tre meter fall til for å setje opp eit stort vasshjul.

Johan Lorentzen hadde, som vi skjønar, mange jarn i elden. Men dette første året hadde han "løn og kostholdsgodtgjørelse" på 740 kroner for eit skuleår på 37 veker og "alderstillæg" kroner 250.** Det var langt fram til å kjøpe seg hus, når ein hadde familie å forsørgje.

Enebakk kommune hadde forresten ei samla utgift på 8396 kroner i lærarløner i 1900. Tretten lærarar underviste til saman 546 elevar. Dei "4 lærerinder i haandgjerning med en samlet løn af kr. 72,00, efter 0,50

pr. time” er då rekna med. Om nokon skulle rekne seg fram til at det var seksti elevar i kvar klasse, er resultatet rett rekna ut etter desse opplysningane, men heilt feil. Dei første tre åra var elevane på skulen berre to dagar i veka, deretter hadde dei tre dagars skuleveke.

Lorentzen kom fort med i misjonsarbeidet i bygda og vart ein aktiv og omtykt talar. Alt i 1901 fekk han ekstraarbeid som poststyrar i Ytre, med postkontor i skulen, og dette arbeidet heldt han fram med i alle dei tretti åra han var lærar i Enebakk og endå eit par til. Lærar, kyrkjesongar, småbrukar, preikar – og poststyrar. I bygdeboka er det kommentert at ”Lorentzen var i mange år og på mange måter en sentral skikkelse i Ytterbygda.”

Kona hans døydde i 1908 og han sat att med fire born, den yngste berre eitt år. Han hadde i åra som kom fleire husholdersker. Minst ei av dei kom frå Nordland. Ho vart forresten gift i Ytre. Det er også ein måte å påverke eit lokalsamfunn på.

Så lenge han budde i skulehuset, kunne ikkje Lorentzen få kortare arbeidsveg. Men det vart ikkje stor skilnad då han kjøpte Hamborg. Han hadde nok lenge sett ut av stoveglaset sitt og bestemt seg for kva han ville gjere med staden. Husa var gamle og dårlege. Dei reiv han og sette opp nye. Og, seier Norum: ”Løft tunet, vri det nitti grader i retning med urviseren. Slik lå husa. Låven med breisida mot skolen”.

Slik hadde det seg altså at Hamborg ser slik ut som det gjer i dag. IGN takkar Kjell Arne Norum og ønskjer at mange fleire gjer som han. Fortida er eit puslespel som alle har kvar sine bitar i. Det er godt med alle dei bitar som vert gjort tilgjengelege for andre.

Det vart skrive mange gode ord om Johan Lorentzen i fleire aviser då han gikk av som lærar i Enebakk i 1930. Torkild Tande skreiv eit innlegg i Øvre som vi vil gjengi her i fullstendig form.

* Utdrag frå eit brev som Thorvald Heiaas, fungerande skulestyreformann skreiv til Lorentzen 19.1.1900.

** Frå ”Beretning om Enebaks folkeskole for aarene 1896 – 1900.”

Lærer Johan Lorentzen med familie

Øvre Smaalenene
Lørdag 30. august 1930.

Lærer Lorentzen, Enebakk
Av cand. theol. Torkild Arnold Tande

Jeg har kikket efter i "Øvre" om det ikke kom noen ord fra "en av de gamle elever" nu da lærer Lorentzen legger ned sitt arbeide ved skolen; men eftersom jeg ikke har opdaget noe, får man finne sig i at jeg tillater mig å komme med noen ord, enda jeg ikke har vært "elev" mer enn noen få timer på sløidsalen der ute i Ytterbygda.

Det er skrevet gode og anerkjennende ord om Lorentzen som kirkemann og bygdemann, men jeg vilde med disse få ordene bringe først og fremst læreren Lorentzen en varm takk for hans arbeide i skolestuen – en takk fra de mange hundrede som årene gjennom har sittet under hans kateter og nu er spredt vidt om på de forskjelligste arbeidsfelter i livet.

Jeg minnes en eftermiddagsstund på skolen i Ytterbygda. Vi hadde nettop vært oppe på sløidsalen hvor jeg var blitt innviet en smule i dreiekunstens mysterier, og hadde fått se de vakre sakene guttene laget i sløidtimene. Nu satt vi nede i stuen og samtalen drev inn på skole og skoleminner. Det blev en høitidsstund jeg aldri glemmer. Jeg lærte å kjenne en lærer med et innerlig hjertelag for barnene. En lærer som ikke slapp dem av tankene når skolens dag var slutt, som ikke glemte dem når skoleårene var forbi, men fulgte dem med interesse og kjærlighet i deres arbeide i livet. Vi er nok alle enig om at slik skulde en lærer være, men hvor sjeldne de er å finne nu for tiden da otte timers dag, funksjonærmoral og fabrikkånd eter om sig også på skolens område. Gildt er det å møte lærere som ikke bare i de obligatoriske uketimer interesserer sig for de barn som blir dem betrodd, men som alltid har tid og tanke og hjertelag til overs for dem.

Jeg fikk se småbrever, tegninger, dikt, fortellinger, barneåndens små famlende forsøk som har så lett for å bli oversett av dem der mangler den varsomme hånd og evnen til en føling i barnesinnet. Jeg forsto vel at for Lorentzen var dette dyrebare minner som han vernet om med pietet.

Han visste at han i skolestuen stod på hellig grunn, der gikk han som Guds såmann med ansvar for hva der skulle vokse og gro i barnesjelene. Han gikk i sin Herres tjeneste, derfor blev han ingen leiesvend, men en hvem barnas vel lå på hjertet.

Interessert har Lorentzen alltid vært for tidens pedagogiske spørsmål, og fulgt med så langt en landsskole formådde det, ja ofte lenger, og om så var på egen kostnad.

Sikkert vil hans kolleger ha mangt å minnes og takke for, nu han trer fra, men mest takkskyldig er den store skare av barn som har den lykke å minnes ham som lærer. Jeg tror ikke Lorentzen liker at dette kommer frem, og han vil vel si at takk har han fått på så mange vis frem efter årene. Men det har vært mig en trang å få gi dem et samlet uttrykk nettop nu da han legger ned det arbeide som for ham har vært det største og kjæreste i livet.

Gud gi at Enebakk aldri måtte savne lærere der kan ta en slik arv op og føre den videre. Og Gud gi at lærer Lorentzen ennu lenge kan få følge barna ved skolen med sitt våkne og kjærlige øie.

TITTEL:	IGN
ISSN:	1501-4479
UTGIVER:	Enebakk Historielag
BLADETS ADRESSE:	Flisby'n Forlag Håkon Tysdal Blomsterveien 24 B 2005 Rælingen Tlf./faks: 63 83 22 73
TRYKK:	Bjørn Bunes Trykk as Sweigaardsgt. 34, Oslo
UTGIVELSER PER ÅR:	4

LILLO BIL- OG LANDBRUKSVERKSTED

Dehli Gård - 1912 Enebakk

**Reparasjon,
Kjøp og salg av personbil**

Tlf. 64 92 62 91

Fax 64 92 62 67

Mob. 901 31 694

GRATIS SIKKERHETSSJEKK AV DIN BOLIG

Ingar Låsservice

Myraveien 49
1914 Ytre Enebakk

ADGANGSKONTROLL
ITV
DØRAUTOMATIKK

Tlf / fax: 64 92 53 02
Mob. 48 03 99 18
E-mail: ingarlas@online.no

LÅSSYSTEMER
INNBRUDDSIKRING

Enebakk Blikkenslagerverksted A/S

Alt innen blikkenslager-arbeider

- Takomlegging
- Beslag
- Salg av takrenner med utstyr
- Ventilasjon

*Din lokale
Blikkenslager*

Lillestrømveien 1773
1911 Flateby

Tlf.: 64 92 77 20

Fax: 64 92 77 21 Mob.: 415 70 241